

FARMEREK ÉS POPULISTÁK

P A Á R Á D Á M

A 2016-os amerikai elnökválasztáson a republikánus színekben induló Donald Trump és a demokrata párti Bernie Sanders neve mellett szinte eposzi jelzőként szerepelt a „populista” minősítés a sajtóban. Ha azonban mélyebbre hatolunk az amerikai politika- és eszmetörténetben, akkor szembesülhetünk azzal, hogy a populizmus megőrző értelemben történő használata nem újdonság az amerikai médiában. A 19. század végén megjelenő populizmus kifejezés a 20. században drámai jelentésmódosuláson ment keresztül. A „populizmus” szó mai, amerikai értelmezésében az 1950-es évek hozott nagy változást, amikor egyfelől a kommunizmus által jelentett kihívás, másfelől a kellemetlen asszociációt keltő mccarthyizmus ellenhatásaként az úgynevezett „hidegháborús liberális” (*Cold War Liberal*) irányzat a populizmust úgy értelmezte, mint a totalitarizmusok „előszobáját”.¹ A populizmus mai értelmezését ez a negatív felhang alapozta meg.²

AMERIKAI AGRÁRPOPULIZMUS

Ebben a tanulmányban annak bizonyítására törekszem, hogy a populizmus eredeti – azaz 19. század végi – amerikai értelmében nem volt más, mint baloldali demokrata irányzat. Nem szabad ugyanis összekeverni két jelenséget: a populizmust mint *egy konkrét mozgalom elnevezését és a mai politológiában és közbeszédben széles körben használt gyűjtőfogalmat*. A 19. század végi amerikai agrárpopulizmus és a mai populizmus között semmi azonosság sincs, kizárólag a szó, amely azonban inkább elfedi a lényegét: a különbséget a farmerpopulizmus és a mai populizmus között. A 19. század végi agrárpopulizmus vagy farmerpopulizmus a mezőgazdasági népességet és a munkásságot kívánta megszervezni az amerikai oligarchia uralmával szemben. A mai populizmus viszont elsősorban „politikai” jellegű: nincs határozott osztály- vagy rétegbázisa, a mindenkori populista vezető a nemzeti közösség egészének az érdekére hivatkozik.

Az amerikai történészek körében ma is eltér a populizmus megítélése. Lényegében kétféle vélemény létezik ezzel kapcsolatban. Richard Hofstadter 1956-os *The Age of Reform* című könyvében a populizmust lényegében úgy

”
**a mezőgazdasági
népességet és a munkásságot
kívánta megszervezni az amerikai
oligarchia uralmával szemben**

1 Különösen Arthur Hofstadter történész *The Age of Reform* című könyvére szokás hivatkozni. Hofstadter dekonstruálta a 19. század végi agrárpopulizmust, és a jelenséget a „vidéki Amerika sértődöttségeként” interpretálta. (Lásd Marco D'ERAMO: *Populizmus és az új oligarchia*, ford. NAGY Réka és mások, Fordulat 2017/1. 17–19.)

2 Ivan Krastev politológus szerint „a jelenlegi közép-európai vitákban a populizmus általában vagy a nép jó közérzetéhez közvetlenül kapcsolódó érzelmi, végletesen leegyszerűsített és manipulatív diskurzusra vonatkozik, vagy az opportunistákra, amelyek a nép támogatásának »megvásárlását« célozzák” (IVAN KRASDEV: *The Strange Death of The Liberal Consensus*, Journal of Democracy 2018/4).

jellemezte, mint a totalitarizmusok előszobáját. Hofstadter úgy jellemezte a populizmust, „mint a vidéki Amerika sértődöttségét”.³ Egy másik történész, Lawrence Goodwyn éppen ellenkező módon értelmezte a populizmust. Goodwyn szerint ugyanis a populizmus sikeressége elsősorban azon mérhető, hogy a kisemberek, a farmerek és munkások megtapasztalhatták a sorsukról való döntést, szövetkezeteket, mezőgazdasági iskolákat alapítottak, és ezzel létrehoztak egy intézményes-szervezeti hálózatot.⁴

Amikor populizmusról írok ebben a tanulmányban, mindvégig az amerikai agrárpopulizmust értem a populizmuson. Ezért a populizmus történettudományi szakirodalmára támaszkodom, és nem reflektálok a politikatudományi megközelítésekre.⁵

ELFELEDETT ESZMETÖRTÉNETI HAGYOMÁNY

Az Egyesült Államok, ellentétben a közhiedelemmel, nincs híján a baloldali eszmetörténeti tradícióknak. Ilyen maga a populizmus is, amely a 19. század végi farmermozgalmak és részben a munkásmozgalom talaján sarjadt. De már a populizmus előtt is beszélhetünk baloldali hagyományokról az Egyesült Államokban. A világ első olyan pártja, amely a Munkáspárt nevet viselte, az USA-ban alakult meg, 1828-ban.⁶ Sőt húsz évvel az 1848-as *Kommunista kiáltvány* kiadása előtt Orestes Brownson író, a Munkáspárt politikusa, ekkor szocialista (később konzervatív) gondolkodó már proletárforradalmat jövendölt.⁷

A század végén divatos volt az anarchizmus, amelynek két vonása illeszkedett az amerikai hagyományhoz: a hatalomellenesség meg a spontaneitás dicsérete rezonált a föderalizmus és individualizmus értékeire.⁸ A Munka Lovagjainak Nemes Rendje 1869-ben bontott zászlót. Az ír Terence Vincent Powderly vezette szervezet, amely fénykorában 700 ezer munkást tömörített, kerülte az ideológiai kérdéseket, és kizárólag pragmatikus célokat tűzött ki. Célja a munka- és életkörülmények javítása, valamint a nyolcórás munkanap volt.⁹ Noha a Munka Lovagjai elhatárolódtak az anarchizmustól, a hatóságok a nyilvánosságban összemosták őket velük.¹⁰ Később a Munka Lovagjai szövetkeztek a farmermozgalmakkal, és együtt megalapították 1891-ben a Néppártot.

Még egy nagy probléma volt, amivel a szövetségi kormányzat nem volt képes mit kezdeni: a mezőgazdasági konjunktúrát vissza-visszatérő válságok szakították meg. A válságok leginkább a farmereket sújtották, akiket szorongattak a vasúttársaságok a magas szállítási díjakkal, a bankok a jelzáloghitelekkel és a kereskedők a terményvisszatartási rendszerrel.¹¹

A nyugati, középnyugati és déli államokban élő farmerek szervezkedéssel válaszoltak az őket ért kihívásokra. A két legjelentősebb farmermozgalom az 1870-es és '80-as években a Grange (Udvarház), hivatalos nevén a Mezőgazdaság Patrónusainak Rendje és a Nemzeti Farmerszövetségi Mozgalom volt. Az előbbi fénykorában egymillió, utóbbi 4-5 milliós tagsággal rendelkezett.¹² Míg a Grange elsősorban gazdasági és oktatási céllal, valamint a vasúttársaságok és az áruraktárak díjainak csökkentésével lépett fel, a Farmerszövetségi Mozgalom alapos és átfogó gazdasági és társadalompolitikai programot hir-

3 D'ERAMO: I. m. 17.

4 LAWRENCE GOODWYN: *Democratic promise. The Populist Movement in America*, Oxford UP, New York, 1976. XI–XIV. Vö. GYURÁ CZ FERENC: *Igazi populisták. A XIX. század végi amerikai farmermozgalom = Üő.: Populizmus. Tanulmányok 1991–2017*, Magyar Nyugat, Budapest, 2017, 71.

5 A magyar politikatudományban a populizmus fogalmát és természetét újszerűen elemezte ANTAL ATTILA: *A populista demokrácia természete. Realizmus és utópia határán*, Napvilág, Budapest, 2017; Üő.: *A populizmus vizsgálata demokráciaelméleti perspektívában*, Politikatudományi Szemle 2017/2. 129–148.

6 ANDOR LÁSZLÓ: *Amerika évszázada*, Aula, Budapest, 2002, 31.

7 EGEDY GERGELY: *Konzervatív gondolkodás és politika az Egyesült Államokban*, Századvég, Budapest, 2014, 131.

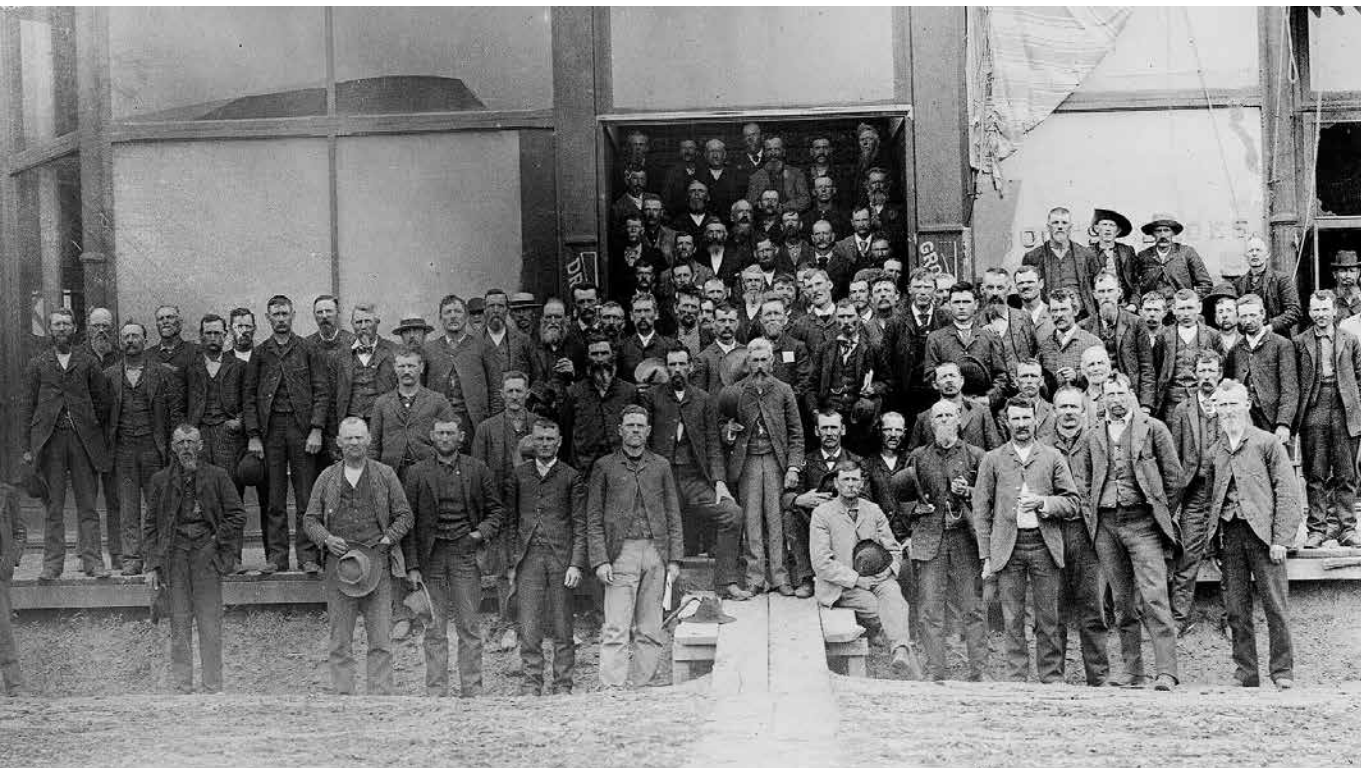
8 ROBERT E. WEIR: *Workers in America. A Historical Encyclopedia*, ABC-CLIO, Santa Barbara–Denver–Oxford, 2013, 38–41.

9 ANDOR: I. m. 33–34.

10 CHARLES SELLERS – HENRY MAY – NEIL R. McMILLEN: *Az Egyesült Államok története*, ford. HAHNER PÉTER, Maecenas, Budapest, 1995, 237. (Vö. *The Molly Maguires. The Irish Story*, <<http://www.theirishstory.com/2013/07/09/the-molly-maguires/#.Wo8cta7ibIU>>.)

11 GYURÁ CZ: I. m. 57–58.

12 SELLERS–MAY–McMILLEN: I. m. 239.

Néppártiak – A People's Party jelölőgyűlése Columbus-ban (Nebraska), 1890. július 15. (Library of Congress)

detett.¹³ A Grange-dzsel ellentétben utóbbiak nem maradtak meg a farmereket érintő témáknál, keresték a kapcsolatot a keleti parti munkásmozgalommal is, támogatták a Munka Lovagjainak nyolcórás munkanapért vívott küzdelmét.¹⁴

1891-ben, a Néppárt megalakulása révén a farmerek, munkások és reformokat támogató értelmiségiek egyesítették erejüket. A Néppártot más néven Populista Pártnak is nevezték.¹⁵ A Néppárt vezetőinek és támogatóinak szociológiai köre rendkívül széles volt. Akadtak közöttük egykori konföderációs tisztek (Leonidas Polk, David Wyatt Aiken, Putnam Israel Darden), de északi veteránok is (James B. Weaver), papok, lelkészek (William T. Tedford, Henry S. Doyle, Charles W. Macune), bírák (John T. Jones), ügyvédek (Tom Watson, David Overmyer, Macune fiatalkorában), tudósok (Ignatius L. Donelly), újságírók (Macune, Annie LaPorte Diggs, Frances Elizabeth Willard, Mary Elisabeth Lease) és munkások (Terence W. Powderly).¹⁶ Délen egymillió-kétszázezer afroamerikai támogatta a populizmust.¹⁷ Vallási tekintetben a protestáns felekezetek domináltak, de az írek révén a populista mozgalom északkeleti szárnya erős katolikus bázissal is rendelkezett.¹⁸

Mit akart a Néppárt? Az Ignatius L. Donelly által megszövegezett program szociális része követelte a farmerek védelmét, a nyolcórás munkanapot, a vasút-, távíró- és telefontársaságok állami felügyeletét, a jövedelemadó bevezetését, és a Pinkerton detektívügynökség felszámolását. A gazdasági-pénzügyi követelések között szerepelt a dollár aranyalapjának elutasítása, az ezüst fizetőeszközként való engedélyezése, de a program része volt a bevándorlás

**a program része
volt a bevándorlás
korlátozása is** ”

13 George BROWN TINDALL: *America. A narrative history*, W. W. Norton & Co., New York, 1984, 890.

14 Uo. 890

15 SELLERS–MAY–MCMILLEN: *I. m.* 239.

16 Theodore SALOUTOS: *Farmer Movements in the South 1865–1933*, University of California Press, Berkeley, 1960, 31–32, 62–63; Charles POSTEL: *Why did So Many Women Join to the Populist Cause?* Texas State Historical Association, <<https://tshaonline.org/handbook/online/articles/fma09>>; Amanda HEDRICK: *Progressive Protestantism. The Life of Frances Willard*, The American Religious Experience, <http://are.as.wvu.edu/willard.html>.

17 SALOUTOS: *I. m.* 80.

18 Bozóki András: *Vázlat három populizusról: Egyesült Államok, Argentína és Magyarország*, Politikatudományi Szemle 1994/3., 36.

korlátozása is.¹⁹ Végül a program a politikai életben is reformokat követelt: a szenátorok közvetlen választását, a népszavazások és népi kezdeményezések bevezetését.²⁰

POPULISTA ÖRÖKSÉG

Az 1896-os, 1900-as és 1908-as választáson a populisták egyaránt a Demokrata Párt jelöltjét, William Jennings Bryant támogatták. 1908-ban a Populista Párt szétszakadt, és innentől kezdve beszélhetünk a populista hagyomány szétáramlásáról, amelynek révén a populista logika és értékrend felbukkant az amerikai társadalom és politika legkülönbözőbb táborában. A populisták egy része például később az Eugene V. Debs vezette Szocialista Pártban talált politikai otthonra.²¹ Egy másik irányzat visszatért a farmer-érdekvédelem talárára.²² Az 1920-ban megalakult Farm Bureau Federation pedig képviselte és továbbvitte a hagyományos farmerpopulizmust.²³

Több nyugati államban olyan kormányzók kerültek hatalomra, akik nyitottak voltak a reformok iránt. Ezek lehetnek akár republikánusok, akár demokráta – a lényeg nem a párthovatartozás volt. Wisconsin kormányzója (1901–1906), majd szenátora (1906–1925), Robert LaFollette reformok sorozatát vitte keresztül: növelte a vasúttársaságokra kivetett adót, csökkentette a szállítási tarifákat, állami ellenőrzés alá vonta a víz-, áram- és telefontársaságokat. Bevezette az

előválasztás (*primary*) intézményét, és támogatta a női választójogot.²⁴ Ez az átfogó reformprogram wisconsini modell néven vált híressé.²⁵ Az 1920-as és '30-as években tagállami szinten bevezetésre kerültek olyan fontos reformok, amelyekért annak idején a populisták is a küzdőtérre álltak, mint a női választójog, a minimálbér, a nyolcórás munkaidő, a szövetkezetek és államosítások elfogadása. Mindezek a szövetségi szinten csak az 1930-as években jelentek meg. A populizmus tehát korántsem volt sikertelen társadalmpolitikai értelemben.

A 19. század végi populizmus, mint láthattuk, agrárpopulizmus volt: alapvetően a farmok, falvak és kisvárosok Amerikáját jellemezte. A tömegdemokrácia és az urbanizáció felgyorsulásának természetes velejárójaként a populista gondolkodásmód, amelynek alapja a „nép” érdekének artikulálása, az agrárius környezetből a nagyvárosi környezetbe költözött. A világgazdasági válság idején több politikus is megpróbált kialakítani saját, „egyszemélyes” populizmust. Ahogyan Bozóki András fogalmazott: „a populista politikai gondolkodásmód és a politikai stílus túlélte a párt [ti. a Populista Párt] és a mozgalom bukását”.²⁶ Az új típusú, jobboldali színezetű politikai populizmust leginkább egy névvel szokták illusztrálni: Charles Coughlin, a detroiti katolikus pap, az első rádiós prédikátor nevével.

Míg a korábbi populisták egy adott társadalmi réteghez kötötték a nép fogalmát, addig Coughlin hivatkozási alapjává az „amerikai kisember” vált. Az urbánus környezetben élő, az amerikai autógyártás központjában prédikáló Coughlint, aki az éteren keresztül szólt az amerikai háztartásokhoz, nem nevezhetjük agrárpopulistának. Kezdetben támogatta a roosevelti New Dealt, azt Krisztus ügyének minősítve (*New Deal is Christ's Deal*). 1936 után egyre harsányabb antiszemita retorikával támadta Rooseveltet és a pénzügyi elitet.

19 *The Omaha Platform: Launching the Populist Party*, <<http://historymatters.gmu.edu/d/5361/>>.

20 *Uo.*

21 Paul HEIDEMANN: *The Rise and Fall of the Socialist Party of America*, Jacobin Magazine 2017. február 20. <<https://www.jacobinmag.com/2017/02/rise-and-fall-socialist-party-of-america>>.

22 TINDALL: *I. m.* 1090.

23 Mancur OLSON: *A kollektív cselekvés logikája* [1965] ford. CSONTOS László, Osiris, Budapest, 1997, 185.

24 *Speeches of Robert M. La Follette. La Follette and Progressive Era*, Wisconsin Historical Society, <<https://www.wisconsinhistory.org/Records/Article/CS3415>>.

25 Jeff TAYLOR: *Provenance of Progressivism: Robert La Follette and Franklin Roosevelt*, The Progressive 2013. augusztus 14., <<http://progressive.org/dispatches/provenance-progressivism-robert-la-follette-franklin-roosevelt/>>.

26 Bozóki: *I. m.* 39.

a populizmus korántsem volt sikertelen társadalmpolitikai értelemben

Ellenelit – William Jennings Bryan Populista Pártja lenyeli a Demokrata Pártot (John S. Pughe, 1900) (*Library of Congress*)

Coughlin 1934-ben megalapította a Társadalmi Igazságosság Nemzeti Unióját.²⁷ A Coughlin-jelenség azért jelentős, mert bevitte a populista stílust (de nem magát a régi populizmust!) a munkásság és az alsóközéposztály körébe. Coughlin a háború alatt elszigetelődött, korábbi befolyását soha nem nyerte vissza.²⁸ A médiapap sorsa mutatja, hogy az 1930-as évek válsággal telített levegőjében a baloldali indíttatású populizmus és a szélsőjobboldal találkozhatott a társadalmi problémák talaján, ám a New Deal kifogta a szelet az ilyen egy személyes próbálkozások vitorlájából. Ennek a fajta, *coughlini populizmusnak semmi köze nem volt – a népre való hivatkozáson kívül – a farmerpopulizmus tiszteletre méltó hagyományához.* Ez már csak stílus volt.

KONKLÚZIÓ

A populizmus, ahogyan láthattuk, sokat változott jellegében, szociológiai bázisában és hívószavaiban a 19. század végétől az 1930-as évek derekáig. Eredeti jelentése szerint baloldali demokrata programot jelölt, amely szilárd osztálybázissal rendelkezett. A 20. század első felében a populista hagyomány – amelynek két eleme a népre, a „kisemberre” hivatkozás és a szembenállás a politikai elittel, a Wall Streettel – túlélte magát a Néppártot. Közben a társadalmi változásokkal az agrárpopulizmustól elkanyarodva mindinkább politikai populizmus jött létre, amelynek reprezentánsai időről időre megkísérelték szétörtni a kétpártrendszert.

Az agrárpopulizmus valószínűleg végleg visszaszorult a világ fejlett országaiban, annak következtében, hogy az agrárlakosság aránya mindenütt csökkent. Így az amerikai esetben is fennáll az a paradoxon, hogy a társadalmi reformok végsősoron azt a réteget számolják fel lassan, amelynek érdekében meghozzák a reformokat: a farmerek, éppúgy, mint a munkások, jelentős mértékben emelkedtek fel a középosztályba. A populizmus szó azonban túlélte az agrárpopulizmust. A farmermozgalmak számára szolgáltatunk igazságot azal, ha kimondjuk: a mai populizmus-értelmezésnek a kifejezésen kívül semmi közük a századvégi agrárpopulizmushoz.

²⁷ TINDALL: I. m. 1128.

²⁸ Albin KREBS: *Charles Coughlin, 30's 'RadioPriest'*, New York Times 1979. október 29., <<https://www.nytimes.com/1979/10/28/archives/charles-coughlin-30s-radio-priest-dies-fierly-sermons-stirred-furor.html>>.